

Vezilo, kogar za godovno zvezati.

(Spisal Dav. Terstenjak.)

Bil sem kacih deset let star fantič, ko sem videl na gumnu pri mlatičih to navado:

Ko pride po maši mlatič Avguštin na gumno, zgrabita ga dva somlatica in ga s povreslom zvezeta govoré: Danas je god tvoj, zato te vežemo s slamnatim povreslom, in tebe pervlje ne odvežemo, dokler nam ne plačaš mastne pečenke in čerlenega vina.

Potem stopite mlatičevke okoli njega in mu zapojete:

Meta, Meta, Meta,
Ljuba mila Meta!
Ona naj ti spleta
Srečne zdrave leta.

Več verstic si nisem zapomnil. Mlatičevke tudi več ne živite, da bi za celo pesem poprašal. Vezanje je še sedaj navadno, in vezilo se veli dar, ktereга kdo za godovno dobi.

Še le sadaj zastopim pomen te navade. V germanskem in slovanskem mythu nahajamo osodoodločivne device (Schicksalsfrauen), ktere se v germanski mythologiji velijo Nörnen, v slovanski pa Rojenice, Sojenice, ker vsakemu človeku njegov osod že pri rojstvu odločujejo.

Nemci so častili tri takošne device: Urdr, Verdandi, Skuld (glej Gylfaginning. 15). Nemške narodne povesti in pesme pripovedajo o teh osodoodločivnih devicah, da edna prede žido, druga plete lik (gožvico) (v nemščini stoji: „Wide — Weide“, kar po Mannhardt (Germ. Mythen str. 538.) ein aus Weidenholz, Baum-bast geflochtenes Seil“ pomenja; tretja plete „Kreide“. Kaj ta beseda pomenja, ni še dognano.

Na Slovanskem sem čul pripoved od treh bab: edna z imenom Gera je sterte hlače prela, druga z imenom Mara iz ovsavože suče, tretja z imenom Bara iz kopriv žido prede. Gotovo so te skerščene imena stopile na mesto paganskih imen rojenic. Ljudstvo tudi vé pripovedati, da so enkrat deklina živele, ktere so znale iz kopriv žido presti. Majhen spomin se še najde tudi v narodni (v Vodnikovem spominku str. 220) razglašeni pesmici, v kateri hlapček deklici obljubi, da jo vzame, „če bi znala iz kopriv svilo (žido) presti“. Slične uspomene nahajamo tudi v drugih slovanskih narodnih pesmah (glej Čelakovsky Slov. nar. pjesme I, 68.)

Jaz mislim, da vsi ti odlomki spominjajo na delavnost nekdanjih rojenic, ktere so detetu osodo prele, njegovo srečo sple-

tale. Po narodnih povestih je Rojenica vez, nit sprela, in je s to nitjo, vezjo obvelela okrožje človečjega življenja (primeri nemški Nörnenseil), čez katero človek ni mogel, on je bil toraj že pri rojstvu zvezan. Zato se še sadaj kerstne darila velijo: vezila, nemški: Einbund, Bindband, Gebindnis itd. Rajna botra so nam otrokom, kakor so nam mati pravili, vsakemu svetlo belico (dvajsetico) na vrat privezali. (Obsirnije o pomenih vezil, glej: Grimm, über Schenken und Geben, Abhandl. der Berl. Akad. 1848. str. 134. Hanuš, die alterthümliche Sitte der Angebinde str. 7). Te vezila so toraj posneme usodne niti, osodnega voža (Schicksalsseil) in sedaj se razjasnuje, zakaj slovenske gospodinje z nitmi, ktere so sestavljene iz koncov platnenega krajnika, obvelečjo grede, hlev, vert itd. verovaje, da ne bode zelji škodovala Preglavica 1), živini kuga itd. 2)

Kako so se pri Slovencih Rojenice velele? Edna gotovo Meta, kakor se iz gori navedene pesmice vidi. Ime Meta se tudi večkrat v slovenskih narodnih pesmah imenuje. Meta pomenja v slovenščini in serbsčini mejo. Pri sv. Petru blizo Marburga je vas Meta. Ljudje pravijo: do sem so Turki mogli, dalje ne, — tu je bila za nje meta, zato ime vasi. To ime je tudi imela anglo-saksonska sojenica: Mēten = Die Abmessende. 3)

Meta je toraj bila sojenica, ktera je meto (mejo) postavila človeku. Ali se pri imenu Meta ima misliti na diminutiv imena Margareta? Ne verjamem. Jaz mislim, da so ime Margareta pri-kročili stari Slovenci v ime sojenice Mete.

Gori sem omenil, da po slovenskih narodnih povestih Mara iz ovsa *) vože suče“. Spominjam še se iz svoje mladosti otročje pesmice, v kateri se sopet Mara omenja in sicer takole:

Baba Mara
Srajce para,
Brado giblje, —
Dete ziblje.

Ta otročja pesem bi vtegnila opominjati na bajevno, čarobno srajco. Pripovedajo tudi, da rojenice svojim ljubimcem devet srajc poklonijo. V deveti je rudeča nit. Kdor deveto srajco obleče, ta je varen v boji pred vsako rano. Nobeden sek naj

- 1) O tem mythičnem bitju sem že govoril v Glasniku.
- 2) Sem spadajo gotovo sledeči običaji kakor: ženinu in nevesti pot prevezati, kadar v cerkev gresta, dalje dveri zvezati od hiše, v kateri spita, novorojeno dete s povojem vezati, v katerem je zlata nit itd.
- 3) Slovenska beseda meta, Gränze, ima iskati svojo izpeljavo v koreniki met, scindere, toraj bi vtegnilo ime Meta pomenjati: odsekajoča — rezajoča nit življenja,
- 4) Nemške otročje pesmice govorijo, da tri „alte Jungfern, drei Puppen, schoene Jumfre itd. predejo in sicer prva „Seide“, druga „Weide“, tretja „Haberstroh“. (Rochholz allemanische Kinderlieder).

ostrejšje sablje mu ne škoduje. Že Valvasor omenja, da se žel gladiolus verus, das rechte Schwertel, po Kranjskem veli: deveta srajčica, in ima bajevno moč (glej Ehre des Herzogth. Krain, str. 357). Zel je torej imenovana po čarobni srajci rojeničini. Takšno srajco so tudi šivale nemške sojenice Nörnren (glej Mannhardt Germ. Myth, str. 638).

Iz teh malih primer se prepričamo, da so si nemške Nörnren, Mären, Valkyren, in slovenske Navje, Morje, (Rojenice, Sojenice) v ozki zvezi.

Kadar bomo vse povesti od teh mythičnih bitij imeli, tedaj se bodo dale primere dalje razpeljevati. — Da so se Rojenice in Sojenice tudi velele Navje — Morje = Nörnren, die Tödtenden, 1) omenil sem že v „Glasniku“ leta 1859. 3. zv. str. 45.

Drobtinice.

Dobrohotna opombica.

V nekterih sestavkih se je beseda: dostojen, -jna, -jno, kakor je podoba, začela rabiti v pomenu nemške: *hinlänglich*, *ausreichend*, s katero se pa v slovenščini vjema in sklada prilog: dovoljen, -ljna, -ljno, ali k večemu še uni od „dosti (= do sita“ izpeljani ne ravno lepi: zadosten, -stna, -stno.

Prilog dostojen pomeni v vseh slovenskih in drugih slovanskih jezikih in v staroslovenščini: *würdig*, tudi *geziemend*, samostavnik dostojnost ali dostojenstvo pa: *Würdigkeit*. x.

Pregovori in besedila na Štajarskem.

Ljubita se kakor dva persta. — Je bolj žilav kakor konjsko remenje. — To je mož 'z pasjih kož (babež). — Ti si gospod kuram čez plot. — Klopoče, regeče kakor sraka v brezji. — Gre ko bi po jajcih hodil. — Se deva, ko jež čez prelaz. — Se drži kakor Juri s puškoy. — Luka mu prinesite (da mu solze pridejo). — Dela, ko bi se mu sanjalo. — Imam dnarja, da bi se lahko ž njim zasipal. — Je črn kakor cigan. — Za vse baglja, kakor ciganica. — Se drži, kakor kokot, če hoče zapeti. — Če nisem vreden, pa sem potreben. — Kdo bi vsemu svetu po volji juho skuhal? Zapisal J. Gomilšak.

1) Morje, die Tödtende, se je tudi edna gerških Park velela Μοῖρα iz Μόρτα (glej Ahrens Griechische Formenlehre des homerischen Dialektes §. 157 str. 185).